

**ПОВЕДІНКА ІНВЕСТОРІВ У ПЕРІОДИ
ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ:
АНАЛІЗ КРИЗ 2008, 2020 ТА 2022 РОКІВ**

В умовах глобальної невизначеності й постійних політичних та економічних потрясінь, розуміння поведінки інвесторів стає рушійним фактором для забезпечення стабільності фінансових ринків. Перманентне зростання активності на ринку роздрібних інвесторів гостро піднімає питання раціональності та обґрунтованості у прийнятті інвестиційних рішень. До прикладу, поведінкові упередження, такі як надмірна самовпевненість і стадність, часто стають причиною переоцінки точності прогнозів або ж невиправданого імітування дій інших інвесторів, та врешті-решт стають перешкодою в оптимізації управління портфелем та отриманні потенційно вищих прибутків. Зважаючи на це дослідження поведінкових фінансів, що враховують психологічні аспекти, розкривають критично важливі, але часто недооцінені чинники, що суттєво впливають на ефективність стратегій управління ризиками в інвестиційному портфелі.

Глобальні кризи, такі як фінансова криза 2008 року або пандемія COVID-19, часто є незамінними для вивчення емоційних реакцій і когнітивних упереджень роздрібних інвесторів. Їхня поведінка часто призводить до прийняття ірраціональних рішень, що зі свого боку посилюють волатильність ринку та поглиблюють кризові явища в економіці. Так, під час фінансової кризи 2008-2009 років індивідуальні інвестори демонстрували значні коливання у своєму сприйнятті та поведінці. Тимчасовими змінами, характерними для них у період кризи, були тенденції до зниження очікування щодо дохідності й толерантності до

ризик у та зростання сприйняття ризику в найгірші місяці кризи. Крім того, індивідуальні інвестори продовжували активно торгувати та намагались навпаки скористатися падінням цін на активи, щоб вийти на ринок [1].

Фундаментально, поведінкові упередження роздрібних інвесторів мають вагомий вплив на прийняття індивідуальних інвестиційних рішень. Так, фінансова криза 2008 року мала пагубний вплив на здатність інвесторів приймати правильні рішення у нестабільні періоди, адже надмірна самовпевненість та тенденція переоцінювати нещодавно пережитий досвід зробили інвесторів менш охочими йти на ризик у періоди невизначеності [1]. Поза тим, надмірна самовпевненість часто спонукає роздрібних інвесторів до надмірної торгівельної активності, яка не тільки збільшує транзакційні витрати, але й зменшує чистий прибуток портфеля. Такий патерн поведінки характерний більшою мірою для інвесторів-початківців, чий брак досвіду часто маскується завищеним почуттям впевненості у своїх силах [2].

Емпіричні дані, отримані в результаті опитування американських інвесторів, виявили, що в кризу 2019-2020 років, пов'язаної з пандемією коронавірусної хвороби, роздрібні інвестори піддалися упередженню уникнення витрат. Така тенденційність їхньої поведінки, що виявлялась у довшому утримуванні втрачених активів, змусила їх приймати на портфель непропорційні ризики, які за раціонального підходу можна було б уникнути. Крім того, у багатьох випадках це упередження посилювалося за рахунок емоційного сприйняття ситуації на ринку, що опиралося на думку, що збитки можна відшкодувати, якщо тривалий час продовжувати зберігати активи в портфелі [2].

Аналізуючи літературні здобутки протягом 1970-2015 років, Сатіш К. Міттал у своєму дослідженні «Поведінкові упередження та інвестиційні рішення: теоретичні та дослідницькі основи» помітив, що протягом майже п'яти десятиліть інвестори занадто сильно покладаються на початкову інформацію або хибні конкретні орієнтири під час оцінки своїх інвестицій. До прикладу, початкова ціна

покупки часто розглядається ними як основний орієнтир для оцінки ефективності активу і врешті-решт змушує приймати неоптимальні рішення в управлінні портфелем. Таку поведінку найбільш точно можна виявити в інвесторів-початківців та тих, хто мають низьку загальну фінансову грамотність [2].

І наостанок особливої уваги заслуговує феномен стадної поведінки інвесторів, який чітко проявляється в умовах динамічної та волатильної ринкової кон'юнктури. Така поведінка характеризується сліпим наслідуванням дій більшості без проведення незалежних аналізів та найчастіше трапляється на ринку тоді, коли загальнодоступну інформацію про його стан важко інтерпретувати. Саме в таких умовах заради безпеки роздрібні інвестори дотримуються колективних тенденцій [2]. Однак, у довгостроковій перспективі, стадна поведінка може призвести до викривлення ринкових цін, де ціна активу відображає не його фундаментальну вартість, а колективні настрої, що збільшує ризики утворення бульбашок на ринку.

У 2022 році відповідно до «The Washington post» фондовий ринок зіткнувся зі значними труднощами, що проявилися у різкому зниженні індексу S&P 500. За підсумками року індекс продемонстрував найгірші результати з часів фінансової кризи 2008 року [3]. Основною причиною такого спаду стала зміна монетарної політики Федеральної резервної системи США, яка, намагаючись стримати зростання інфляції, розпочала цикл підвищення відсоткових ставок у березні та продовжувала цю політику безперервно до кінця року. Крім того, початок повномасштабної війни росії проти України спричинив ще один значний стрибок цін на золото, оскільки інвестори під час геополітичної невизначеності звернулись до стадної поведінки та масово почали повертатися до золота як до безпечного активу [4].

Отже, поведінкові упередження інвесторів в умовах глобальної нестабільності, зокрема під час криз 2008, 2020 та 2022 років, суттєво впливають на прийняття інвестиційних рішень. Аналіз показав, що в періоди криз роздрібні

інвестори схильні до поведінкових упереджень, таких як надмірна самовпевненість, стадність та уникнення втрат, що призводять до ірраціональних дій та підвищення волатильності ринку. Зважаючи на це, існує необхідність у врахуванні власних та чужих психологічних факторів при оцінці ситуації на ринку.

Список використаних джерел

1. Hoffmann A. O. I., Pennings J. M. E., Post T. Individual Investor Perceptions and Behavior During the Financial Crisis. SSRN Electronic Journal. 2010. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.1571473> (date of access: 10.03.2025).
2. Behavioral Biases in Investment Decisions: A Mixed-Methods Study on Retail Investors in Emerging Markets / A. A. Aqham et al. Journal of Management and Informatics. 2024. Vol. 3, no. 3. P. 568–586. URL: <https://doi.org/10.51903/jmi.v3i3.63> (date of access: 10.03.2025).
3. Pound J., Subin S. Stocks fall to end Wall Street's worst year since 2008, S&P 500 finishes 2022 down nearly 20%. *CNBC*. URL: <https://www.cnbc.com/2022/12/29/stock-market-futures-open-to-close-news.html> (date of access: 10.03.2025).
4. Мороз В. Фінансові ринки та інвестиційні стратегії в умовах геополітичної нестабільності. *Актуальні проблеми економіки № 8 (278), 2024*.
5. Прімерова О. К. Особливості розвитку фондового ринку України // *Ефективна економіка*. - 2016. - No5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4948> (date of access: 10.03.2025).
6. Системний аналіз формування державної політики в умовах макроекономічної дестабілізації / за ред. д-ра екон. наук, проф. І. Г. Лук'яненко. – К. : НаУКМА, 2017. – 464 с.